

คุณธรรม และจริยธรรมของนักปกครองตามหลักพุทธธรรม เพื่อนำไปสู่สันติสุขในยุคปัจจุบัน
Governments must have moral and ethical principles to bring peace to the present day

พระปลัดธนากร สนมโน / เพราะฉะนั้น

พระสิริรัตนเมธี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มีเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์กันระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ผู้ปกครอง หรือนักปกครอง คือ ผู้นำ การเป็นนักปกครองเป็นบุคคลที่มีความต้องการในการเป็นผู้นำทางบุคลิกภาพ เป็นผู้นำทางการทำงานและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติของครอบครัวของประชาชน ดังนั้น ผู้ปกครองที่ดีจึงจำเป็นต้องฝึกตน กล่าวคือ ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมภายในตน เพื่อให้ประชาชน หรือผู้อยู่ใต้การปกครองของตนได้รับความยุติธรรม จึงจะเป็นนักปกครองที่ดีได้ งานด้านการปกครองก็จะบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนเกิดความเชื่อถือศรัทธา ให้ความเคารพ ให้ความร่วมมือ ร่วมทำงานให้งานบรรลุผลเป็นอย่างดี บทความเรื่องนี้มีจุดประสงค์อยู่ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อให้นักปกครองมีจิตสำนึกในการปกครอง (2) เพื่อให้นักปกครองมีคุณธรรมและจริยธรรมในการปกครอง (3) เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเกิดสันติสุขในสังคม

คำสำคัญ: จริยธรรมของนักปกครอง. สันติสุขในยุคปัจจุบัน

Abstract

This article There is a relationship between the guardian and the guardian. The guardian or guardian is the leader. Being a governor is a person who needs personality leadership. Being a working leader and being a role model for the family of the people. Therefore. a good parent must train himself. that is. morality and ethics within him. For the people or those under their control are fair in order to be a good ruler. Administrative work will achieve the goals efficiently. The people have faith. respect and cooperation. Working together to achieve the best results This article has 3 objectives: (1) for the parents to be aware of the governing body (2) to enable the rulers to have morals and ethics for governing (3) to achieve justice and peace in the society.

Key words: ethics of the governor. peace in modern times

บทนำ

คำว่า “จริยธรรม” และ “คุณธรรม” มักมีการพูดถึงและนำไปใช้ในความหมายที่แยกกันไม่ออก บางครั้งก็เรียกควบกันไปเป็นคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งเรื่องที่คนในสังคมไทยปัจจุบันนี้นิยมนำมาเป็นประเด็นในการพูดคุยกันมากคือ คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำในระบอบประชาธิปไตย (กิตติยา โสภณโกโคย. 2559) เนื่องจากการเมืองการปกครองมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำหรือผู้ปกครองจึงมีบทบาทสำคัญกับระบบการปกครองที่สังคมนั้นใช้ คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำหรือผู้ปกครองที่พึงมีต่อสังคมจึงหมายถึง การมีคุณงามความดีในการทำหน้าที่ผู้นำหรือผู้ปกครองของสังคมประชาธิปไตย โดยธรรมชาติของมนุษย์ในด้านคุณธรรมและจริยธรรม นักปกครองนั้นควรเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกัน รวมทั้งบุคคลที่อยู่รอบข้างและผู้ใต้การปกครอง เพื่อการบริหารงานปกครองจะได้เป็นไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ คุณธรรมและจริยธรรม ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่นักปกครองทุกคนควรมี เพราะคุณธรรมเป็นคุณสมบัติ หรือเป็นคุณลักษณะที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั่วไป

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2550) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2550 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2550 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ วันที่ 25 กรกฎาคม 2550 ได้กำหนดความหมายของ “คุณธรรม” ว่า หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกิดความซื่อ กลัวบาป ใฝ่ความดีเป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็นภายในเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้น และเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย และคำว่า “จริยธรรม” ก็หมายถึง กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคีความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำรงชีวิต

ความสำคัญของประเด็นนี้มิได้อยู่ที่การมีผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม การทำหน้าที่ให้บริการประชาชน บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการทำหน้าที่ต่อประเทศชาติของประชาชนด้วย คุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลที่มีต่อสังคมในสังคมประชาธิปไตยประกอบด้วย การมีรูปแบบความคิดสร้างสรรค์ทางบวกในการแสดงบทบาทอย่างแข็งขันในการร่วมพัฒนา และแก้ไขปัญหาของสังคมด้านต่าง ๆ ดังนั้น ผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นผู้ที่ถึงพร้อมไปด้วยความรู้ ความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างถูกต้องดีงาม เพราะคุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นลักษณะ หรือคุณสมบัติทางบวกที่ถือกันว่าดีงามทางศีลธรรม ฉะนั้น จึงได้รับยกย่องเป็นรากฐานของหลักการและศีลธรรมอันดีคุณธรรมส่วนบุคคลเป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นค่านิยมว่าส่งเสริมความยิ่งใหญ่โดยรวมและปัจเจกบุคคลตรงข้ามกับคุณธรรม คือ ความชั่วร้าย ส่วนคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ หรือศีลธรรมอันดี ดังที่ จรยพร ธรณินทร์. (2560) จริยธรรมเป็นหนึ่งในวิชาหลักของวิชาปรัชญา หมายถึง การแยกสิ่งถูกจากผิด ดีจากเลว ซึ่งในหลักปฏิบัติทางศาสนา หมายถึง ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ หรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ แนวทางการฝึกตนเพื่อให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรม

การฝึกตนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปกครองตามหลักพุทธธรรม

นักคิดอย่าง “โสเครตีส” (Socrates) มีความเห็นว่า คุณธรรมที่แท้จริงมีคุณค่าภายในตัวของมัน คือ ทำให้ผู้ครอบครองความดีเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และ “เพลโต” แนะนำ คุณธรรมต้องตั้งอยู่บนความรู้สิ่งที่ยึดถือว่าเป็นคุณธรรม เช่น ความกล้าหาญ ความพอดี ความยุติธรรม และศาสนิกกิจ จะไม่เป็นคุณธรรม หากสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ไม่มีความรู้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ สังคมที่คนในสังคมไม่มีคุณธรรมจริยธรรม ก็จะเป็นสังคมไร้ระเบียบ มีการเบียดเบียนละเมิดและขัดแย้งกัน

ดังนั้น “คุณธรรมและจริยธรรมระดับบุคคล” จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ของปัจเจกบุคคล การมีคุณธรรมและจริยธรรมระดับบุคคล มีความสำคัญต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย เนื่องจากหลักการอิสรภาพ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาธิปไตยมีความเสี่ยงต่อการทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ถ้าสมาชิกในสังคมขาดคุณธรรม นั่นเอง

มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง ทำให้สามารถฝึกตนได้ในเกือบทุกเรื่อง ไม่มีบุคคลใดที่เกิดมาแล้วมีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน จนไม่จำเป็นต้องฝึกอบรมตนอีก แม้บุคคลจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้ดีที่สุดก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ในบางเรื่อง จำเป็นที่จะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการฝึกตน อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงตนเอง คือ การที่บุคคลมีความคิด ตัดยัด ไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการกระทำ จึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่ หรือฝึกทักษะใหม่ๆที่จำเป็นต่อตนเอง การฝึกตนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปกครองแบบพุทธ มีหลักการดังนี้

การปกครองเพื่อสร้างสรรค์ชาติ

ความสำเร็จของผู้นำที่ยิ่งใหญ่ คือ การพาคนชนะความยากจน ไปถึงความสำเร็จที่สร้างสรรค์ เรื่องนี้จะต้องพัฒนาขึ้นไปถึงระดับผู้นำประเทศ หรือผู้ปกครองบ้านเมือง เพราะผู้ปกครองบ้านเมืองจะต้องมานำประชาชนให้เกิดริ้วแรงกำลังกาย กำลังใจและปัญญา ความสามัคคีในการสร้างสรรค์ หลักการดังกล่าวมีดังนี้

1) เป็นผู้นำ หรือเป็นผู้มีความสามารถ คือ ผู้ที่มาเป็นศูนย์รวมประสานใจ ช่วยชักชวน ชักจูง กระตุ้นเร้าจิตใจของคนร่วมชาติ ให้ใฝ่ในการสร้างสรรค์ความดีงาม หรือช่วยกระตุ้นเร้าให้คนในชาติมีแนวคิด มีทิศทาง มีกำลังใจ และมีริ้วแรงที่จะสร้างสรรค์ทำ ความดี รวมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ประเทศชาตินั้น ก็จะเจริญงอกงามเข้มแข็ง เฉพาะอย่างยิ่งในระยะยาว

2) เป็นผู้เข้มแข็ง หรือให้มีความเข้มแข็งอดทน มีความเพียรพยายามไม่ระย่อท้อถอย ให้มุ่งมั่นที่จะช่วยกันพัฒนาชีวิตและพัฒนาสังคม

3) เป็นผู้แก้ปัญหา หรือมีปัญหาหยั่งรู้ มองกว้าง คิดไกล สามารถชี้แนะแนวทางว่า มีอะไรดีงาม ที่ชีวิตและสังคมควรจะได้ควรจะต้องให้ตระหนักว่า สังคมของเราอะไรเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข มีอะไรที่จะต้องช่วยกันสร้างสรรค์ แล้วพากันบุกฝ่าไป

4) เป็นผู้ไม่ประมาท คือ ไม่หลงระเห็จ ไม่อ่อนแอ ไม่มัวเมา ไม่ปล่อยปละทิ้งโอกาสแห่งการสร้างสรรค์ ไม่มองข้ามละเอียดที่จะแก้ไขป้องกันเหตุปัจจัยแห่งความเสื่อม ไม่มัวจมอยู่กับสิ่งเสพบำเรอบันเทิงต่างๆที่จะยั่ววนให้ไหลลงไปในทางเสื่อม หรือทำให้ล่าช้า รวมแล้วก็คือที่จะทำให้ประมาท (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2547 : 16-17)

สรุปว่า ถ้าผู้นำทำได้ตามหลักธรรมดังกล่าว ก็จะมีประชาชนเป็นกัลยาณมิตร ประชาชนก็จะมีจิตใจดี มีความรักความสามัคคี มีจิตใจร่วมกันและมีไมตรีจิตต่อผู้บริหารประเทศชาติบ้านเมือง เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีการรวมกำลังกันได้เข้มแข็ง ก็จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคแก้ไขปัญหาและนำ ประเทศชาติไปสู่ความเจริญงอกงามได้แน่วตามหลักการนี้ เป็นสิ่งสำคัญเป็นหัวใจของการสร้างสรรค์ประเทศชาติได้อย่างไม่ยาก

การปกครองเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

ทศพิธราชธรรมเป็นคุณธรรมที่โบราณบัณฑิตได้บัญญัติไว้ก่อนสมัยพุทธกาล ซึ่งพระมหากษัตริย์ในอดีต ได้ทรงถือปฏิบัติมาเป็นพระราชจริยาวัตร แม้บุคคลผู้มีใช้พระเจ้าแผ่นดินก็ควรเจริญรอยตาม โดยนำเอาหลักธรรม 10 ประการนี้ มาปฏิบัติในการบริหารการปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดความสวัสดิในสังคม ตามอุดมการณ์แห่งการปกครองยิ่งๆขึ้นไป คุณสมบัติของนักบริหาร หรือนักปกครอง หรือผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ตั้งแต่พระราชมหากษัตริย์ ตลอดจนนักบริหาร หรือนักปกครองทั่วไปเรียกว่า ทศพิธราชธรรม มี 10 ประการ ดังนี้

1) ทาน หลักธรรมที่นักบริหารและนักปกครองที่ควรนำไปปฏิบัติ คือ

(1) ต้องรู้จักบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ เป็นนักเสียสละ โดยมุ่งปกครอง หรือทำงานเพื่อให้เขาได้ มิใช่หมายจะเอาจากเขา รู้จักเอาใจใส่ดูแล จัดสรรสงเคราะห์และอนุเคราะห์ให้ประชาชน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับประโยชน์ สุข ได้รับความสะดวกปลอดภัย

(2) ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อน และให้ความสนับสนุนแก่ผู้บำเพ็ญคุณงามความดี เช่น ให้รางวัลให้เลื่อนยศเลื่อนฐานะ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ทอดทิ้งดูดายยามทุกข์ยาก เข้าลักษณะที่ว่า ยามปกติก็เรียกใช้ ยามเจ็บไข้ก็รักษา ยามต้องการคำแนะนำปรึกษา ก็ช่วยให้แสงสว่าง “แนะ” คือ บอกอุบายให้รู้ “นำ” คือ ทำให้ดูเป็นแบบอย่าง

(3) รู้จักอภัย หากผู้น้อยผิดพลาดไปบ้าง โดยมีได้ตั้งใจ ผู้ใหญ่ก็ต้องรู้จักให้ออกสแก้ไข ให้อภัยให้น้ำใจ นี่เป็นเหตุนามซึ่งความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะถ้าไม่มีการให้อภัยและไม่คิดที่จะลืมซึ่งความหลัง จะหาสามัคคียากลำบากยิ่ง ความพลาดพลั้งย่อมมีทั่วทุกตัวคน

2) ศิล ผู้ปกครองต้องมีความประพฤติดีงาม รู้จักรักษาความซื่อสัตย์สุจริต รักษาเกียรติคุณประพฤตินให้เป็นแบบอย่างและเป็นทีเคารพนับถือของประชาชน มิมีช่องที่ผู้ใดจะดูหมิ่นดูแคลนได้ก่อให้เกิดความไว้วางใจ รวมความว่า การรักษาศีลโดยเฉพาะศีลห้า นั้น ความมุ่งหมายก็คือรักษาตนเองไว้มิให้เสียหาย เป็นการปิดช่องทางที่จะนำความเสียหายมาสู่ตนได้ถึง 5 ทาง คือ

(1) ป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความโหดร้าย หรือความโหดร้ายในสันดาน

(2) ป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความใจอยาก หรือความอยากได้ในทรัพย์สินเงินทองของบุคคลอื่น

(3) ป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความมากรัก หรือความฟุ้งซ่านในทางกามที่เกี่ยวกับเพศตรงข้าม

(4) ป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความปากชั่ว หรือความไม่มีสัจจะประจำใจ

(5) ป้องกันทางที่ตนจะเสียหาย เพราะความมัวเมา หรือเกิดความประมาท จนขาดสติสัมปชัญญะ

3) บริจาค หลักธรรมที่นักบริหารและนักปกครองที่ควรนำไปปฏิบัติ คือ

(1) การบำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ สามารถเสียสละความสุข ความสำราญ เป็นต้นตลอดจนชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง นักบริหารและนักปกครองนั้น หากเห็นแต่ประโยชน์ตน ก็เป็นคนสกปรก ไม่สามารถทำงาน เพื่อบ้านเมืองได้กว้างขวาง เพราะคนเห็นแก่ตนแก้ตัวนั้น เป็นผู้ที่มีจิตใจคับแคบ ย่อมไม่ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายใด

(2) เป็นผู้นำที่ดี อำนาจนำความเสียหายมาสู่ประเทศชาติ สังคมได้มากแต่หากผู้นำเป็นนักเสียสละ มีจาคะธรรมก็ย่อมสามารถที่จะเป็นผู้นำที่บันดาลประโยชน์สุขให้เกิดได้อย่างไพศาล ฉะนั้น วิญญานของผู้นำ จึงได้แก่ความเป็นนักเสียสละ สมเด็จพระบรมศาสดาได้ตรัสไว้ว่า "พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม"

4) อาชวะ การปฏิบัติภารกิจด้วยความซื่อตรง ไม่คด ไม่โกง ไม่กอบโกย ไม่โกงกิน ไม่แสสร้งแก่งแย่งมาหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แต่ปฏิบัติโดยสุจริต ความซื่อสัตย์ซื่อตรงที่ผู้นำทุกชั้นจะพึงระวังและปฏิบัติให้ได้โดยเคร่งครัดนั้น คือ

(1) ซื่อตรงต่อบุคคล ได้แก่ ไม่คิดคดทรยศต่อมิตรและผู้มีพระคุณ

(2) ซื่อตรงต่อเวลา ได้แก่ การทำงานตรงกับเวลานาที ที่กำหนดหมาย ไม่เอาเวลาราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตน

(3) ซื่อตรงต่อวาจา ได้แก่ รับปากรับคำไว้กับใครอย่างไร ก็พยายามปฏิบัติให้ได้ตามนั้น

(4) ซื่อตรงต่อหน้าที่ ได้แก่ ตั้งใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้เกิดผล ไม่ละทิ้ง

(5) ซื่อตรงต่อความดี ได้แก่ รักษาความดีที่เรียกว่าธรรมไว้มิให้เสียหาย เช่น ความเที่ยงธรรม ความยุติธรรม ความชอบธรรมและความเป็นธรรม

(6) ซื่อตรงต่อตนเอง ได้แก่ การไม่โกหกตนเอง ซื่อสัตย์สุจริตต่ออุดมการณ์ของตน เอาเหตุผลเข้าปรับปรุงกับเหตุการณ์ อันเป็นแนวความคิดของตน ไม่ฝืนใจประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ไม่ดีงาม ผิดจากปัญญาของตน

5) มัทวะ การแสดงกิริยาอ่อนโยน อ่อนน้อม เป็นคนไม่แข็งกระด้าง ปราศจากมานะทิฐิ มีอหิยาศัยไม่เย่อหยิ่ง หรือหยาบคาย

6) ตบะ การใช้ความเพียร เพื่อเผาผลาญกิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิต เห็นผิดเป็นชอบ รู้จักรงับยับยั้งชั่งใจได้ ไม่หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ มุ่งมั่นในอันที่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้สมบูรณ์

7) อักโกธะ รู้จักใช้เหตุผล ไม่เกรี้ยวกราดปราศจากเหตุผล และไม่กระทำการด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาธรรมประจำใจ รู้จักรงับความขุ่นเคืองแห่งจิต และมีวินัยย ตลอดถึงการกระทำด้วยจิตอันสุขุม รอบคอบเยือกเย็น

8) อวิหิงสา ความเป็นผู้ไม่หลงระเหิรในอำนาจ ไม่บีบคั้นกดขี่ มีความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษด้วยอาญาแก่ผู้ได้บังคับบัญชา หรือประชากรราษฎร์ ด้วยอำนาจความอาฆาตเกลียดชัง

9) ขันติ ความเป็นผู้อดทนต่อกระแสอกุศลที่มากกระทบ ตลอดถึงอดทนต่องานที่ตรากตรำต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อแท้ ไม่ท้อถอยไม่หมดกำลังใจ ไม่ละทิ้งกิจการงานที่ทำโดยชอบธรรม

10) อวิโรธนะ ความเป็นผู้ประพุดมิให้ผิดพลาดจากศีลธรรม กฎหมาย ระเบียบวินัยขนบประเพณี อันดีงามของบ้านเมือง ถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและประชากรราษฎร์เป็นที่ตั้ง สติมั่นในธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครองตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามดังกล่าวแล้วก็ดี ไม่ประพุดให้พลาด ไม่ปฏิบัติให้เคลื่อนจนกลายเป็นวิปริตผิดเพี้ยนไป (พระชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน. 2552 : 17-20)

สรุปว่า หลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักการสำคัญในการกล่อมเกลารามณ์ หรือเป็นธรรมที่หล่อเลี้ยงอารมณ์ของคนที่เป็ผู้นำเพื่อให้ผู้นำสามารถกำกับ และควบคุมอารมณ์ของผู้นำให้สามารถบริหารจัดการอารมณ์และความรู้สึกของตัวเองให้มีสุขภาพจิตดี คุณภาพจิตดี สมรรถภาพจิตดี หรือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับกล่อมเกลาคจิตใจ เพื่อให้สามารถปรับใจให้สอดคล้องกับวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ และทดสอบจิตใจ สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ไม่มีอคติ และมุ่งประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมเป็นสำคัญ

นักปกครองต้องรู้จักตรวจสอบตนเอง

หลักการทางการเมืองที่ดีแล้วจะต้องมีหลักการตรวจสอบนักการเมือง ไม่ใช่เจาะจงเฉพาะหลักกฎหมาย แต่ยังต้องอาศัยหลักจริยธรรมคุณธรรมที่ใช้ตรวจสอบตนเองของนักการเมือง หรือเพื่อให้สังคมตรวจสอบความชอบธรรมตามธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติทางการเมือง มีอยู่ 5 ประการ ได้แก่

1) ธรรมาธิปไตย คือ นักการเมืองที่ดีจะต้องยึดถือคุณธรรมเป็นใหญ่ โดยยึดหลักความถูกต้องความดีงามเป็นผู้มีเหตุผล มีหลักการ มีความเคารพในกฎกติกาสังคมโดยชอบธรรม เป็นบรรทัดฐาน เชิดชูคุณธรรม นิยมธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรมของพุทธศาสนา

2) ธรรมิการักษา คือ นักการเมืองที่ดีจะต้องให้ความคุ้มครองธรรม ด้วยการจัดอำนวยการป้องกันรักษาประชาชนทุกหมู่เหล่า รวมทั้งดูแลบุคคลในครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุขและทำตนเป็นแบบอย่างแก่สังคมและให้ความคุ้มครองแก่ข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ไม่ให้ถูกเบียดเบียนจากผู้ไม่หวังดี

3) มา อธรรมการ คือ นักการเมืองที่ดีจะต้องจัดการป้องกันอธรรม แก้ไขปัญหาให้ใครมาทำในสิ่งที่ไม่ดีเกิดการเบียดเบียนข่มเหง ด้วยการทำความผิดร้ายแรงเกิดขึ้นในบ้านเมือง หรือเป็นผู้รณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนทำแต่สิ่งที่ดีงาม ยึดมั่นในกฎระเบียบของบ้านเมือง ตลอดจนการสนับสนุนคนดีให้มีโอกาสในการทำงานเพื่อบ้านเมือง

4) ธนานุประทาน คือ นักการเมืองที่ดีต้องรู้จักจัดสรรทรัพย์สิน หรือแสวงหาเงินทุนให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ได้มีทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อมีรายได้เพียงพอเลี้ยงครอบครัว ทำให้สถาบันครอบครัว มีความเข้มแข็ง ประพฤติตนสุจริต

5) ปริปัญญา คือ นักการเมืองที่ดีจะต้องมีการแสวงหาความรู้ทางธรรมอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในตน โดยเข้าไปหาพระสงฆ์ หรือมีที่ปรึกษาเป็นผู้ทรงคุณธรรมประพฤติดี ประพฤติชอบ เป็นผู้คอยเตือนไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาทหมั้วเมา เมื่อมีปัญหาข้อสงสัยใดเกิดขึ้นก็เข้าไปปรึกษา หรือเฝ้าถามจากท่านผู้รู้ (พระสาสน์ จรณธมโม (เตียนวน). 2549: 38-39)

สรุปว่า ลักษณะการเมืองที่ดีจะต้องมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักการเมืองก่อน เพื่อให้เกิดการพัฒนาแนวคิดทางการเมืองที่สอดคล้องกับสังคมเศรษฐกิจของประเทศ หรือของโลก ซึ่งในปัจจุบันเรื่องพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองถือเป็นเรื่องใหญ่ในเวทีประชาคมโลกมาก การเมืองจึงจำเป็นต้องเน้นเรื่องจริยธรรมคุณธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาตัวผู้นำกับการเมืองที่ดีควบคู่กันไป หรือควรทำให้เป็นคุณธรรมประจำตนในการปกครองพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของอาณาจักรและพุทธจักรควบคู่กันไป

การปกครองเพื่อความเจริญก้าวหน้า

การปกครอง หรือการบริหารบ้านเมือง ให้มีความเจริญก้าวหน้า ข้อที่ควรจะนำมาพิจารณา คือ หลักธรรม 12 ประการ หรือจักรวรรดิวัตร ซึ่งมีหลักการดังนี้

1) ธรรมาธิปไตย คือ ให้ยึดถือธรรมเป็นหลัก เป็นธงชัยในการปกครองประเทศเคารพยำเกรงธรรม โดยผู้ปกครองต้องยึดหลักของความจริง ความถูกต้อง เมื่อมีผู้มาร้องขอความช่วยเหลือต่าง ๆ ตลอดจนการแบ่งปันวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ต้องให้ความเป็นธรรมทั้ง 2 ฝ่ายไม่ลำเอียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และจัดการรักษาป้องกัน ให้ความคุ้มครองอันชอบธรรม

2) อันโตชน คือ ผู้ปกครองต้องให้ความคุ้มครองรักษาอันเป็นธรรมแก่อันโตชนหรือชนภายในเช่น พระมหากษัตริย์ พระโอรส พระธิดา ตลอดจนบุคคลที่ใกล้ชิด หรือผู้ปรนนิบัติรับใช้ผู้ปฏิบัติราชการในพระองค์ทั้งหมดโดยการอบรมสั่งสอนให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยดีงาม

3) พลกาย คือ ผู้ปกครองต้องให้ความคุ้มครองรักษาแก่กำลังพล เช่น ทหารข้าราชการ ตำรวจ โดยเป็นธรรม สงเคราะห์เหล่าทหารให้มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่พร้อมทั้งจัดหายุทธโศปกรณ์ไว้ให้พร้อม

4) ขัตติยะ คือ ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่เจ้าหัวเมืองต่าง ๆ คือ ต้องให้ความคุ้มครองเอาใจใส่ดูแลเจ้าเมืองที่เป็นเมืองขึ้น ให้สามารถดำเนินการปกครองไปได้อย่างราบรื่น ตลอดถึงชนชั้นผู้ปกครองชั้นผู้ใหญ่ทั้งหลาย ให้สามารถดำเนินการปกครองด้วยตนเองได้ เมื่อเกิดมีปัญหาขึ้นมาก็สามารถให้ความช่วยเหลือ ตลอดถึงเป็นที่ปรึกษาได้อย่างทันท่วงที

5) อนุยนต์ คือ ผู้ปกครองต้องให้ความคุ้มครองแก่อนุยนต์หรือข้าราชการผู้ตามเสด็จ ว่าเขามีปัญหาอะไรบ้างในทางปฏิบัติพร้อมทั้งหาความช่วยเหลือ ด้วยการลงพื้นที่ติดตามผลงานอย่างใกล้ชิด

6) พราหมณคฤหบดี คือ ผู้ปกครองต้องให้ความอนุเคราะห์นักปราชญ์และคฤหบดีคือส่งเสริมนักวิชาการและผู้ประกอบอาชีพวิชาการพ่อค้า เกษตรกร ด้วยวิธีการจัดหาทุนทรัพย์และอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพให้

7) เนคมชนบท คือ ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่ชาวชนบท โดยให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรทั้งปวง ทั้งในเมือง ในท้องถื่นห่างไกล ตลอดถึงชายแดน ก็ไม่ทอดทิ้งให้อยู่ตามยถากรรมต้องให้ความเป็นธรรมเสมอเหมือนกัน

8) สมณพราหมณ์ คือ ผู้ปกครองต้องให้ความอุปถัมภ์ คุ้มครองแก่พระสงฆ์บรรพชิต นักบวช สมณะ ชีพราหมณ์ด้วยการทำนุบำรุงพระศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ให้ความความอุปถัมภ์คุ้มครองตามสมควรแก่สมณะวิสัยพอควร

9) มิคปักษี คือ ผู้ปกครองต้องให้ความคุ้มครองแก่ นก และเนื้อ สัตว์ที่ควรสงวนทั้งหลาย เพื่อมิให้สูญพันธุ์ ป้องกันการทำร้ายจากพวกที่ไม่หวังดี

10) มา อธรรมการ คือ การห้ามป้องกันมิให้เกิดการอันอธรรมทุกชนิดเกิดขึ้นในพระราชอาณาจักร ปราบปราม ผู้มีอิทธิพลต่าง ๆ มิให้มีการกระทำความทุจริต ผิดกฎหมายบ้านเมืองอันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนอยู่ในรัฐโดยเด็ดขาด เช่น พวกมิฉฉาชีพพวกฆาตรกร ที่มีขึ้นในราชอาณาจักรหรือเขตการปกครองของตน สิ่งที่เป็นเหตุนำมาซึ่งความชั่วร้าย ไม่ดี ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน ต้องป้องกันมิให้บังเกิดขึ้นในแว่นแคว้นในประเทศของตน ผู้ปกครองต้องกำจัดอย่างเด็ดขาด

11) ธนานุประทาน คือ แบ่งปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ มิให้มีผู้ขัดสนขาดแคลนอยู่ในแว่นแคว้นโดยไม่ได้รับการเหลียวแลช่วยเหลือตามสมควร หรือการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนสม่าเสมอกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ปล่อยให้ความเจริญกระจุกอยู่เฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศเท่านั้น โดยที่ผู้ปกครองต้องหาอาชีพที่อิสระสุจริต ให้แก่พวกเขา ให้พวกเขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ด้วยการให้คำปรึกษาอยู่เบื้องหลัง

12) สมณพราหมณปริปูฉา คือ ผู้ปกครองต้องขยันเข้าหาสมณพราหมณ์ให้มีความสนใจศาสนาและศีลธรรมหมั่นปรึกษาไต่ถามสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤดีปฏิบัติชอบนักวิชาการผู้ที่มีความรู้ความสามารถดีต้องแสวงหาปัญญา ความรู้และคุณธรรมอยู่เสมอมิที่ปรึกษาที่ดี บริสุทธิมีคุณธรรม เพื่อให้รู้ชัด รู้แจ้งและรู้อย่างถูกต้องในการวินิจฉัยข้อปัญหาต่าง ๆ ในสิ่งที่ควรกระทำและในสิ่งที่ควรเว้นจากหลักธรรมเหล่านี้ที่ประกอบขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึง บทบาท หน้าที่และคุณธรรมของพระราชา หรือนักปกครองที่มีระดับสูง ตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนาสามารถกล่าวได้ว่า นักปกครองที่เข้าใจถึงปัญหาของผู้ปกครอง หรือบุคคลทั่วไปและมีวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วยความถูกต้องและตั้งอยู่ในธรรม อันจะทำให้ประชาชนส่วนมากมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เศรษฐกิจ สังคมใน

ประเทศที่ตนปกครองนั้นพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว ทุกคนมีความสุข ประเทศชาติมั่นคง เพราะเกิดจากผู้ปกครองตั้งอยู่ในจักรวรรดิธรรม (พระมหาอุปบล จรธมโม (ดวงเนตร). 2549 : 90-91)

สรุปว่า หลักการดังกล่าวเป็นแนวทางของพระราชา หรือนักปกครอง ซึ่งมีหลักการสำคัญหลายประการ เช่น การอนุเคราะห์คนในราชสำนักและคนภายนอก ให้มีความสุข ไม่ปล่อยปละละเลย ควรผูกไมตรีกับประเทศอื่น การอนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์ ควรเกื้อกูลพราหมณ์ คหบดีและคฤหบดีชน คือเกื้อกูลพราหมณ์และผู้ที่อยู่ในเมือง การอนุเคราะห์ประชาชนในชนบท การอนุเคราะห์สมณพราหมณ์ผู้มีศีล ควรจกรักษาฝูงเนื้อ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์ ควรห้ามชนทั้งหลายมิให้ประพฤติผิดธรรม และชักนำด้วยตัวอย่างให้อยู่ในกุศลสุจริต ควรเลี้ยงดูคนจน เพื่อมิให้ประกอบกรทุจริต กุศลและอกุศลต่อสังคม ควรเข้าใกล้สมณพราหมณ์ เพื่อศึกษาบุญและบาป กุศลและอกุศลให้แจ้งชัด ควรระงับความโลภมิให้ปรารถนาในลาภที่พระมหากษัตริย์ หรือนักปกครองมิควรจะได้

นักปกครองต้องรู้จักวางนโยบาย

เป็นหลักธรรมในการวางนโยบายในการปกครองและบริหารงานของรัฐ ที่มุ่งเพื่อเกื้อกูลต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีมีคุณประโยชน์มากขึ้น หลักการมีดังนี้

1) สัสสมะ หมายถึง ฉลาดในการบำรุงธัญญาหาร ผู้ปกครองที่ดีนั้น จะต้องมีการบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง เช่น ด้านเศรษฐกิจให้มีภาวะเศรษฐกิจดี มีผลผลิตพืชพันธุ์สมบูรณ์ในการส่งเสริมอาชีพและการผลิตของประชาชนให้มีความมั่นคง เศรษฐกิจนั้นมีความหลากหลายในเชิงรูปแบบ แต่พระพุทธศาสนาได้แสดงหลักการใหญ่ๆให้เห็นว่า ประเทศชาติจะมีเศรษฐกิจที่มั่นคงได้ ประชาชนในชาติจะต้องมีเศรษฐกิจภายในครัวเรือนที่มั่นคง

2) ปุริสมะ หมายถึง ฉลาดบำรุงข้าราชการ ผู้ปกครองมีความเป็นผู้ฉลาดในการรับคนเข้ามารับราชการ เพื่อมาทำหน้าที่ในการบริหารของรัฐ รู้จักคัดเลือกคนและจัดสรรตำแหน่งให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ปูนบำเหน็จความชอบในบางโอกาส รู้จักส่งเสริมคนดี เปิดโอกาสให้คนดีเข้ามารับราชการ โดยเฉพาะความมั่นคงด้านการทหาร จะต้องเป็นผู้ฉลาดในการที่จะคัดเลือกบุคคลเข้ามารับหน้าที่เป็นแม่ทัพ หรือผู้นำกองทัพ เพราะทหาร คือผู้ที่เข้าไปเพื่ออุดมการณ์อันสูงสุด คือ การเสียสละ แม้กระทั่งชีวิตหลักในการเสียสละ

3) สัมมาปาสะ หมายถึง ผูกประสานปวงประชา ผู้ปกครองมีความฉลาดในการแก้ปัญหาสังคม รู้จักผูกสมานรวมใจของประชาชน รู้จักการสงเคราะห์โดยดำเนินการบริหารให้เป็นไปตามความประสงค์ของราษฎร มีการส่งเสริมอาชีพด้วยวิธีการต่าง ๆ แก่ประชาชน เช่น การให้กู้ยืมเงินไปลงทุนโดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ ความมั่นคงทางด้านสังคมจิตวิทยาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพที่มีต่อชีวิตทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนความไว้วางใจต่อกันของคนในสังคม คำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมากมาย เช่น หลักการพื้นฐานในการดำรงชีวิต คือศีล 5 อันจะเป็นเครื่องช่วยให้สังคมอยู่อย่างมีสันติ

4) วาจาเปยยะ หมายถึง มีวาจาอันดูดีมีใจ ผู้ปกครองมีวาจาไพเราะอ่อนหวานชวนฟังประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์ เป็นทางแห่งสามัคคี รู้จักใช้คำพูดให้เหมาะสมกับคนฟังตามวัยภาวะรู้จักโน้มน้าวให้ทำความดี ยกย่องการทำความดี ผู้ปกครองจะต้องกล่าววาจาอันอ่อนหวาน ทำความเป็นที่รักให้เกิดแก่ทุกคนที่ได้มีโอกาสเข้าหา

ด้วยการพักทลายปราศรัยแก่บุคคลทุกคนทุกชั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่น้อย โดยควรแก่ฐานะและภาวะอันสมควร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2548 : 43)

สรุปว่า ผู้ปกครองจะต้องประกอบไปด้วยความฉลาด หรือต้องเข้าใจในการบริหารประชาชนในประเทศ ต้องสร้างความเชื่อมั่น ด้วยการเอาใจใส่ต่อผู้ใต้ปกครอง ด้วยการช่วยเหลือ อนุเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก แสดงตัวเป็นผู้ปกครองที่องอาจ เมื่อมีเหตุไม่ดีขึ้นในสังคม ต้องแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วยการตัดสินใจอย่างมีธรรม จึงจัดได้ว่าเป็นนักปกครองที่ฉลาด เข้าใจปัญหาและวิธีแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเป็นธรรม นักปกครองลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นนักปกครองที่น่าเคารพและเกิดความศรัทธาของผู้ได้บังคับบัญชาและของบุคคลทั่วไป

คุณธรรมภายในสำหรับนักปกครอง

สัปปริสธรรม เป็นอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคน ซึ่งเหมาะสมสำหรับนักปกครอง เพราะสัปปริสธรรมเป็นหลักธรรมที่จำเป็นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพราะเป็นธรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมเพื่อทำให้เป็นคนดี มีอยู่ 7 ประการ คือ

1) ฉัณฺณมยฺหา เป็นผู้รู้หลักและเหตุ คือเมื่อดำรงตำแหน่ง จะทำหน้าที่อะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ ถึงกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิต เกี่ยวข้องกับหน้าที่รับผิดชอบของตน โดยรู้อย่างนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ และจะให้ความสุขแก่ผู้ใต้ปกครองได้อย่างไร และให้การช่วยเหลือตั้งตนอยู่ในหลักธรรมนั้น

2) อตฺถมยฺหา รู้จักจุดมุ่งหมายและผล คือ รู้จุดมุ่งหมายที่ตนกระทำว่ามีจุดมุ่งหมายอะไรในการปกครอง คือ ประารถนาให้ผู้ใต้ปกครองมีความสุขเป็นหลักในการปกครอง

3) อตฺตมยฺหา รู้จักตน คือ รู้ตามความเป็นจริงว่า โดยชาติ โดยตระกูล โดยหน้าที่ โดยคุณธรรมและความรู้ที่ตนมีอยู่แล้ว จะประพฤติดนให้สมกับที่เป็นผู้ปกครองว่าสิ่งที่ตนกระทำไปนั้น ให้อะไรแก่ผู้ใต้ปกครอง

4) มตฺตมยฺหา รู้จักประมาณ คือ รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์และการเก็บเกี่ยวภาษีอากร แต่พอควร รู้จักประมาณในการแบ่งปันความสุขแก่ผู้ใต้ปกครองให้ทั่วถึง

5) กาลมยฺหา รู้จักกาล คือ รู้กาลอันควรในการทำกิจต่างๆ เวลาไหนควรจะทำอะไร

6) ปริสฺสมยฺหา รู้จักชุมชน คือ รู้กิจที่พึงประพฤติปฏิบัติต่อชุมชนนั้นว่าแต่ละชุมชนมีความต้องการอะไร ควรจะสงเคราะห์อย่างไร จึงจะเหมาะสม

7) ปุคฺคลยฺหา รู้จักบุคคล คือ รู้จิตของแต่ละบุคคลว่ามีความโน้มเอียงไปด้านใด ผู้ปกครองที่มีความเข้าใจ หรือมีความรู้ในเรื่องดังกล่าว ย่อมสามารถช่วยให้สามารถทำงานกับบุคคลที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ (ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์. 2553 : 58)

สรุปว่า คุณธรรมภายในสำหรับนักปกครอง จำเป็นต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักประชุมชนและรู้จักบุคคล ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำในความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน บุคคลที่เป็นผู้นำจะต้องมีธรรมะหรือคุณสมบัติในตัวของผู้ว่า โดยเป็นหลักธรรมสำคัญมาที่มุ่งพัฒนาตนสามารถนำไปแนวทางในการปฏิบัติงาน

เพื่อทำให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้อะไรๆ ในการพัฒนาด้านอย่างมีเหตุผล รู้จักการวางตัวพอเหมาะพอดี ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

นักปกครองต้องมีความเที่ยงธรรม

หลักธรรมที่ส่งเสริมความยุติธรรมเป็นสิ่งจำเป็นของนักปกครอง ถ้าเราจะรักษาสัจจะ ก็ต้องรักษาสัจจะเป็นประโยชน์และยุติธรรม หลักการดังกล่าวมีดังนี้

1) ฉันทาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะรักกัน หรือเพราะชอบพอกัน เช่น การตัดสินคดีอาชญากรรม พิพากษาต่าง ๆ การแบ่งปันของก็ดี การพิจารณาให้ยศ หรือรางวัล ด้วยอำนาจพอใจรักใคร่กัน โดยตัดสินผู้ที่ชอบพอกันเป็นผู้ชนะ ให้สิ่งของที่ดี ให้ยศ หรือรางวัลแก่คนที่ชอบพอกันทั้ง ๆ ที่ไม่ควรจะได้

2) โทสาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน หรือเพราะโกรธกันเกลียดกัน ชังกัน เช่น การตัดสินคดีด้วยอำนาจความโกรธ เกลียดชัง โดยให้ผู้ที่ถูกเกลียดเป็นผู้แพ้ ให้ของที่เลวแก่ผู้ที่ตนเกลียด ไม่ให้ยศ หรือรางวัลแก่ผู้ที่ตนไม่ชอบ

3) โมหาคติ หมายถึง ลำเอียงเพราะเขลา หรือเพราะความโง่หลงมกมาย ไม่พิจารณาว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิด อย่างไรควร อย่างไรไม่ควร เช่น เมื่อได้รับคำฟ้องแล้ว ยังไม่ทันได้สอบสวนให้รอบคอบ ก็ด่วนตัดสินแบบผิดพลาด หรือไม่ถูกต้อง

4) ภยากติ หมายถึง ลำเอียงเพราะกลัว หรือเพราะเกรงใจ เช่น ผู้มีอำนาจทำผิด ผู้พิพากษา ไม่กล้าตัดสินลงโทษ เพราะกลัวเขาจะทำร้าย หรือผู้น้อยที่อยู่ในความปกครองทำความผิด ผู้ปกครองไม่กล้าลงโทษ เพราะเกรงจะขาดความเมตตากรุณา หรือกลัวว่าเขาจะเดือดร้อน (พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล่ จารุวิโส). 2557 : 65-66)

สรุปว่า ความลำเอียงในการปกครองเป็นอันตรายอย่างมาก บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปกครอง หรือบังคับบัญชาบุคคลอื่น ถ้ามีความลำเอียงเพียงข้อใดข้อหนึ่ง ก็จะทำให้สูญเสียความยุติธรรม ขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจของคนที่เกี่ยวข้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของบุคคลเหล่านั้น ความลำเอียงไม่ได้เจาะจงเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น แม้แต่ผู้น้อยก็อาจจะเกิดความลำเอียงขึ้นมาได้เหมือนกัน ดังนั้นพระองค์จึงตรัสเพื่อลดอคติและสร้างเสริมความเมตตาต่อกัน ร่วมกันเร่งปฏิบัติสรรพกิจการงานให้ประสานเกื้อกูลกัน เพื่อทุกคนจะได้สามารถนำพาประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างมั่นคง และบรรลุถึงความสันติสุขของชนในชาติ

ผู้ปกครองต้องใส่ใจผู้ใต้บังคับบัญชา

ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน อันเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กันซึ่งมีอยู่ 4 ข้อ คือ

1) ทาน หมายถึง การให้ หรือการเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุก ๆ คนนั้น ย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันในด้านวัตถุ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการให้กัน ด้านทางกาย วาจา พุดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพุดจา ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ ให้การ

แนะนำ ในข้อที่ควรจะแนะนำต่าง ๆ การให้การเฉลี่ยเผื่อแผ่เจือจาน ทุกคนทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรมีทาน คือ การให้ช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

2) ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักที่จับใจต่อกัน อันเป็นถ้อยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพ ไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทงหัวใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้น จึงสมควรที่ทุกคนจะต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมวาจา ที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพ ที่เหมาะสม แม้ว่าในบางคราวต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยก็ตาม สิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะก็คือสตินั่นเอง ดังนั้น การพูด หรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ

3) อัถลจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ตลอดถึงประเทศชาติสิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกาย วาจาและใจ ในทุกเวลาทุกโอกาส

4) สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลายซึ่งหมายถึง การรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่วัยน้อยตามหน้าที่ ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษา กฎระเบียบของสถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนาก็คือ พระวินัย บัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง (บุญสิริ ขวดีธำรง. 2529 : 31)

สรุปว่า ผู้ปกครองต้องใส่ใจกับผู้ใต้บังคับบัญชาในหลายๆด้าน เช่น การเสียสละ ไม่ว่าจะเป็น วัตถุทาน อภัยทาน หรือธรรมทาน ล้วนเป็นปัจจัยเสริมสร้างความกลมเกลียวกันในหมู่มนุษย์ได้ทั้งนั้น ผู้ปกครองจะต้องมีความสุภาพ ความสัตย์จริงและความมีประโยชน์ หรือเป็นถ้อยคำที่สร้างสรรค์ซึ่งนับวันผู้คนจะเลเหล่คุณธรรมข้อนี้กันมากขึ้น มีแต่ข่มขู่เชือดเฉือน หาสาระอะไรไม่ค่อยได้ ผู้ปกครองจะต้องทำแต่ในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ไม่ชักนำพวกพ้องไปทางเสื่อม หรือร่วมมือกันทำความผิด เช่น คิดเอาเปรียบคนกลุ่มอื่น กดขี่ข่มเหงคนอื่นอย่างไม่เป็นธรรม ผู้ปกครองจะต้องวางตนเสมอกัน ไม่ยกตนข่มท่าน หรือดูถูกดูแคลนผู้อื่น เหล่านี้ นักปกครองควรนำไปปฏิบัติ ก็จะทำให้องค์กรและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าต่อไป

นักปกครองต้องมองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง

คนที่เป็ผู้นำนั้น แน่แน่นอนว่าปัญญาสำคัญที่สุด คุณสมบัติข้อนี้อาจจะใกล้เคียงกับคำว่า มีวิสัยทัศน์หลักการดังกล่าวมีดังนี้

1) มองกว้าง คือ ไม่เฝ้ามองอยู่แค่องค์กร หรือชุมชนของตน แต่มองไปทั่ว ไม่ว่าอะไรที่เกี่ยวข้องมีผลส่งมาหรือมีอิทธิพลกระทบจากภายนอก จากสังคมอื่น จากคนพวกอื่น กลุ่มอื่น จากปัญหาของโลก จากกระแสโลกาภิวัตน์ มองไปทั่วโลกล้วนทั้งหมดยุคนี้โลกเวลานี้เป็นอย่างไร มีกระแสไปทางไหน มีปัญหาและความต้องการอะไร

เราปรับตัวปรับองค์กรของเราให้เข้ากันได้ หรือรับมือกับมันได้ มองเห็นโอกาสและช่องทางที่จะดำเนินการตามจุดหมาย

2) คิดไกล คือ คิดในเชิงเหตุปัจจัย ทั้งสืบไปข้างหลังและมุ่งไปข้างหน้า คือ เอาภาวะ หรือสถานการณ์ปัจจุบันเป็นที่ตั้งแล้วใช้ปัญญาสืบสาวหาเหตุปัจจัยในอดีต ย้อนยาวไปให้เห็นว่าที่เป็นอย่างนี้ เป็นเพราะอะไรและเป็นมาอย่างไร แล้วก็มองหมายอนาคตว่ามันเป็นอย่างไร โยงเหตุปัจจัยที่เป็นมาจากอดีตประสานเข้ากับปัจจุบันสามารถวางแผนเตรียมการเพื่ออนาคตให้สามารถบรรลุจุดหมาย

3) ใฝ่สูง คือ ใฝ่ปรารถนาจุดหมายที่ดั่งามสูงส่ง จุดหมายที่ดั่งามก็คือความดั่งามของชีวิต ความดั่งามของสังคม ความเจริญก้าวหน้ามีสันติของมวลมนุษย์ ผู้นำจะต้องมีความปรารถนาในสิ่งเหล่านี้อย่างจริงจัง ไม่ใช่มีว่ปรารถนา หรือใฝ่ในลาภ ยศและประโยชน์ ซึ่งในทางธรรม ไม่ถือว่าสูง แต่คนไทยคงเอามาใช้ผิด ความใฝ่สูงกลายเป็นความอยากได้ประโยชน์ อย่างได้ลาภยศ ที่จริงนั้น ใฝ่สูง หรือใฝ่ในสิ่งสูงที่แท้จริง ก็คือ ปรารถนาสิ่งที่ดีงาม ประเสริฐ ได้แก่ ความดั่งามของชีวิต ประโยชน์สุขของสังคม ความเรียบร้อยดั่งามของสภาพแวดล้อม ความร่มเย็นเป็นสุขน่อยู่อาศัยของโลกทั้งหมด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2551 : 31-32)

สรุปว่า นักปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดี แสวงหาปัญญาเพิ่มเติมอยู่เสมอ ต้องเป็นคนไม่ประมาท มีความเอาจริงเอาจัง แม้มีอุปสรรค มีภัยอันตราย มีปัญหาที่ไม่ย่อท้อ วางตัวเป็นหลักและอยู่เป็นหลักไม่หวั่นไหวไปตามเสียงข่มขู่จากอำนาจมืด รู้จักประสานระหว่างผู้นำกับผู้ที่ติดตาม หรือผู้ที่ร่วมงาน มีจุดหมายที่ชัดเจนให้แก่หมู่ชน และต้องมีจิตมุ่งสู่จุดหมายนั้น พร้อมทั้งนำพาหมู่ชนให้ร่วมกันทำการอย่างมุ่งมั่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

บทสรุป

หลักจริยธรรมในการปกครอง เป็นคุณธรรมที่ใช้เป็นหลักธรรมในการปกครองตน ซึ่งใช้ปกครองหมู่คณะ และสังคม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่บุคคลและหมู่คณะ หรือสังคมโดยส่วนรวม ซึ่งประกอบไปด้วยหมู่คนจำนวนมาก การที่จะให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้นั้น จำเป็นต้องมีหลักการในการยึดถือและมีแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อความสงบสุขในสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน การใช้จริยธรรมทางการเมืองในการปกครองร่วมกัน เป็นเหตุุณามาซึ่งความสันติสุขให้ประชาชน ในทางตรงข้าม ถ้าสังคมใดไม่มีจริยธรรมในการปกครอง สังคมก็จะเดือดร้อน เมื่อสังคมนั้นเกิดความวุ่นวาย ประเทศชาตินั้นก็ขาดคุณภาพชีวิตที่ดี การดำรงชีวิตก็ฝืดเคือง ทำให้ประเทศชาติขาดการพัฒนา

References

กิตติยา โสภณโกไคย. (2559). “คุณธรรม” “จริยธรรม” และการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย (ความหมายและแนวคิดเชิงทฤษฎี). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จรรยาพร ธรณินทร์. (2560). ความหมายและหลักการของคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และหลักธรรม
มาภิบาล. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). รัฐศาสตร์เพื่อชาติกับรัฐศาสตร์เพื่อโลก. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย
จำกัด.

_____ (2551). ภาวะผู้นำ : จริยธรรมนักการเมือง. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.

_____ (2548). วิสัยธรรม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย จำกัด.

พระชัยวัฒน์ ธมมวฑฒโน. (2552) . 99 ธรรมวาตะ-ข้อคิด. กรุงเทพมหานคร : เลี้ยงเชียง การพิมพ์.

บุญสิริ ขวลิธอึ้ง. (2529). ธรรมโอสธ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ การพิมพ์.

พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล่ จารุวิโส). (2557). ศักขาตศพิธราขธรรมนคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสานนท์ จรณธมโม (เตียนนวน). (2549). การศึกษาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวความคิด ทางการเมือง
ของเพลโตกับของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอุบล จรธมโม (ดวงเนตร). (2550). การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการปกครองในพุทธปรัชญาเถรวาท.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์. (2553). การศึกษาวิเคราะห์การเมืองการปกครองในคัมภีร์พระพุทธศาสนา.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2550). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550.
ประกาศเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2550.